

6.5.97

Når man vil ha det
i både pose og sekk —

114293

1) I 1945 var det om å
sjåre å få VG dømt
for også å ha drevet Hitler
til berømmelse av Norge

2) I 1991 derimot heter
det at: Quisling - nei
han hadde da ikke det
formatet, ikke de dimen-
sjonene . . .

[I denne samling for også M. Grundt
Spang i VG ca. juni 1991 flattes inn].

Pris 20 øre

**Fremragende
salgskraft**

29 år, artium, handels gym ,
allsidig administrativ praksis
søker ny stilling. B.m. 4644.

Aftenposten

VI SØKER

kontorlokaler
ca. 150 kvm.
snarest.

UNITOR!

Kr. Augustsgate 7 b, Oslo Telet. 32 975

Nr. 370

Abonnement i Oslo og Aker ved bud: Kr. 12.00 pr. kvrt., kr. 4.10 pr. mnd., kr. 1.00 pr. uke

Mandag aften 30. august 1945

Abonnement utenbys: Kr. 12.50 pr. kvartal, kr. 4.25 pr. mnd., kr. 1.00 pr. uke

86. årg.

Quisling overtalte Hitler til overfallet på Norge.

Mens den tyske legasjon framhevet vår regjerings ærlige vilje til nøytralitet, drev Quisling stadig på om engelske erobningsplaner på norskekysten.

Han framla planer for et kup i Oslo med overrumpling av konge og regjering og tilkalling av tysk hjelp.

Quisling sitende i tiltaleboksen med den av det offentlige oppnevnte forsvarer, høyesterettsadvokat Henrik Bergh, til høyre, og forsvarerens fullmektig, overrettsadvokat Fougner.

Prosessene som verden følger med spenning.

En overveldende anklage.
Quisling er blitt mager.

Retten ble satt ved 10-tiden. De fire juridiske dommere er som nevnt i morgendagens lagmann Solem og lagdommerne Kruse-Jensen, Knudsen og Rycn. De fem legdommere er barbermester E. A. Schøne, barber M. Hegeroll, rørlegger H. M. Fladeby, kjemiarbeider A. Johnsen og bokholder Leif Belle. Da alle legdommere er møtt blir det ikke bruk for de innkalte varamenn tegner R. Bender, veverimester Axel Mattson, laborant Kristian Ingebrigtsen.

Ved siden av aktor, statsadvokat Schjødt, sitter politifullmektig Østmo, som har ledet etterforskningen og advokat Schjøds fullmektig, overrettsadvokat Dahl-Hansen.

ca. 3000 norske frontkjemper falt i tysk krigstjeneste. Til gjengjeld er punkt C i tiltalens post V fratatt, idet den går ut på det samme med unntakelse av at talte på falne er angitt til 700.

Quisling erkjenner seg ikke skyldig på noe punkt.

Etter at den omfattende tiltalsbeslutning var blitt lest, ber lagmannen tiltalte om å rekke seg. Quisling svarte så rolig og klart på

seneste dager, er funnet i tyske arkiver, er nu kommet i påtalemyndighetenes hender. Dokumentene er i stor utstrekning funnet av utsendte representanter fra det norske rettsvesen og under elskerlig og imøtekommende bistand fra amerikansk og engelsk hold.

Blant dokumentene er det viktige papirer undertegnet av Alfred Rosenberg. Det vil formodentlig også vise seg å være av betydning at man har funnet Rosenbergs dagbok fra denne tiden. I tillegg er man i besittelse av en lokoll fra et møte mellom representanter for den tyske overkommando, tiltalte og Hagedin fra 11. desember 1939 samt

ring om å respektere vår nasjonale selvstendighet og norsk liv og eiendom. Som svar på dette tilbud om løsning av en for vårt land helt uholdbar situasjon, har regjeringen Nygaardsvold iverksatt alminnelig mobilisering og gitt den hensiktsløse ordre til de norske stridskretser å motsette seg den tyske hjelp med væpnet makt. Selv har regjeringen flyktet etter således lettsindig å ha satt landets og dets innbyggers skjebne på spill.

Regjeringen Nygaardsvold har trådt tilbake. Den nasjonale regjering har overtatt regjeringmakten med Vidkun Quisling som regjeringssjef og utenriksminister.

Alle nordmenn oppfordres til å vise ro og besindighet i denne for vårt land så vanskelige situasjon. Ved felles anstrengelse og alles godvilje skal vi berge Norge fritt og frelst gjennom denne svære krise. Jeg tilføyer at slik som situasjonen har utviklet seg, er enhver motstand ikke bare nytteløs, men direkte helt betydende med kriminell ødeleggelse av liv og eiendom. Enhver embetsmann og andre stats- og kommunale tjenestemenn og i særdeleshet alle vårt lands offiserer i hær, marine, kystartilleri og luftvåpen, er forpliktet til å lyde ordre fra den nye nasjonale regjering. Enhver avvikelse herfra vil medføre det alvorligste personlige ansvar for vedkommende.»

b) Tiltalte tilbakekalte regjeringens mobiliseringsordre ved kunngjøring i pressen 10. april 1940, sålydende:

«**Til alle militære sjefer og alle vernepliktige:**
Den alminnelige mobilisering som regjeringen Nygaardsvold før sin flukt iverksatte, stoppes uten opphold. Alle innkalte hjemsendes straks, innkalte underveis vender selv tilbake til sine hjemsteder. Vidkun Quisling.»

c) Tiltalte ga 10. april 1940 gjennom Norsk Telegrambyrå en meddelelse som ble offentliggjort i pressen påfølgende dag, og hvori han bl. a. uttalte:

«På enkelte steder søker den flyktende regjering riktignok å fortsette mobiliseringen og organisere motstand. Jeg gjentar imidlertid og jeg understreker at dette er et forbrytersk og helt hensiktsløst spill med menneskeliv.»

«Hvis det ikke uten opphold innstilles,

vil det kunne medføre rettsforfølgelse for mord for de ansvarlige og delaktige. Ordren om innstilling av den alminnelige mobilisering må overalt og uten unntagelse etterkommes. Alene den før mobiliseringen eksisterende nøytralitetsvakt blir stående, hvis ikke annen ordre mottas.»

d) Ved forlangende ledsaget av trusler forsøkte han 9. eller 10. april 1940 å få kringkastingen til å sende ut en beskjed om å innstille motstanden på Bolærne.

Lagmannen: Så er det kommet et tillegg til tiltalebeslutningen for dette punkts vedkommende bl. a. Der heter det:

Henvisningen til den militære straffelovs § 9 gjelder også §'s punkt 1. Grunnlaget herfor er at tiltalte pr. 16. desember 1939 ble beskikket til ulønt major i feltartilleriets landvern og inngikk i mobiliseringsoppkjøret for 1940.

Lagmannen: Videre er kommet til som et punkt e):

e) Tiltalte kringkastet den 12. april 1940 følgende meddelelse:

«Norske sjøoffiserer, la ikke deres verdenskjente ry for godt sjømannsskap og tapperhet forlede dere til å ofre deres eget og deres underordnedes liv for gjeves.

Norges ære og integritet er garantert av den tyske krigsmakt, så fortsatte tap av tapre norske sjømanns liv er et spill av Norges beste folkestamme.

Vend tilbake til norsk havn, da en fortsatt kamp er håpløs.»

II. Den alminnelige borgerlige straffelov av 22. mai 1902 § 83 som setter straff for den som rettsstridig søker å bevirke eller medvirke til at Norge eller noen del av riket bringes under fremmed herredømme.

Grunnlaget for tiltalen er:

a) De samme forhold som nevnt under I.

b) I tiden før 9. april 1940 — således i midten av desember 1939 da han hadde en konferanse med Hitler i Berlin — drøftet tiltalte med tyske myndigheter spørsmålet om en tysk okkupasjon av Norge og Norges innlemmelse i en storgermansk statsdannelse under Tysklands ledelse. Under disse drøftelser ga han veiledning og råd med en slik okkupasjon for øye.

Lagmannen: Her er kommet et tillegg, inntatt i den nevnte tilleggtiltalebeslutning:

«Tiltalte stillet seg og NS til disposisjon også til forberedelse og gjennomføring av en slik okkupasjon. Han var bl. a. med på planen om en overraskende aksjon i Oslo som skulle lamme den norske motstand og bringe Kongen og ledende politikere i fiendens vold. Han mottok betydelig økonomisk understøttelse fra fienden i månedene før okkupasjonen.»

c) Han dannet 9. april 1940 en regjering med bl. a. det formål å hjelpe tyskerne med okkupasjonens gjennomførelse og ga i den anledning samme dag ca. kl. 12 oberst Hiorth telefonisk ordre om å arrestere regjeringen Nygaardsvolds medlemmer. Om trent kl. 13 samme dag bisto han tyskerne med å trenge seg inn i Forsvarsdepartementets lokaler.

d) I tidsrommet 15. april — 25. september 1940 arbeidet han gjennom henvendelser til tyske myndigheter og på annen måte for å få styrtet det av Høyesterett etablerte og av Kongen godkjente administrasjonsråd i den hensikt at NS og han selv skulle overta styret og arbeide for Norges innlemmelse i en storgermansk statsdannelse under Tysklands ledelse. Dette arbeid er bl. a. foregått gjennom brev og promemoria til tyske myndigheter, hvorav gjensvarer er funnet i tiltaltes arkiv på Gimle.

e) Tiltalte bisto det tyske styre i Norge med å få etablert ordningen med kommissariske statsråder pr. 25. september 1940, utnevnt av Terboven og ansvarlige overfor denne, og overtok fra 1. februar 1942 som «ministerpresident» ledelsen av en regjering som også i virkeligheten var et ledd i okkupantens styre av Norge og tjente dennes formål.

f) Under hele okkupasjonstiden bisto tiltalte i sin egenskap av NS-fører og «ministerpresident» det tyske styre med råd og dåd, derunder med undertrykkelse av den norske motstand og med angrep på landets lovlige styre, skjønt det var åpenbart at tysk seier ville resultere i at Norge fortsatt kom til å stå under tysk herredømme eller bli innlemmet i en av Tyskland ledet statsdannelse. Denne bistand ble ytet gjennom lovgivning og administrative tiltak (således de ved kgl. resolusjon av 4. mai 1945 opphevede lover, forordninger og bestemmelser, og skritt tatt til gjennomføring av disse) og ved ytringer framsett i tale og skrift. Av taler nevnes eksempelvis tiltaltes taler av 2. oktober og

1. desember 1940, 12. mars, 26. juni, 29. juni, 5. september, 16. november og 6. desember 1941, 1. februar, 25. mai, 21. juni, 22. juni, 6. september og 25. september 1942, 22. februar, 17. mai og 17. oktober 1943, 15. mai 1944 og 1. januar 1945. Videre intervju av 19. februar 1942, artikkel av 6. april 1942 og uttalelse om invasjon i Frankrike av 7. juni 1944. Under denne bistand går tiltaltes arbeid for å reise norske frivillige til kamp på Tysklands side mot Norge og dets allierte, f. eks. ved utferdigelsen av lover av 7. mai og 11. juni 1942 og 14. oktober 1943, som gir krigsfrivillige forskjellige lettelser og fordeler, ved anvendelse av bestemmelsen i forordningen av 19. januar 1942 om at «mindreårige ikke trenger samtykke fra foreldre eller verge for å ta tjeneste i den norske legion eller i den tyske forsvarsmakt forøvrig», ved propaganda og ved bidrag av betydelige pengebeløp av offentlige midler. Flere tusen unge nordmenn kom på denne måten ut i krigen på fiendens side. De frivillige enheter som det her siktes til er Regiment Nordland, Den norske legion, Hirdvaktbataljonen av 1942, Pansergrenaderregimentet Norge, Germanske SS Norge, Skijegerbataljonen og 4 politikkompanier. — Videre går under denne bistand politiets og hirdens m. f.s oppsetning som væpnet makt — kfr. midlertidig lov av 14. august 1943 — og verving av flere hundre frivillige til den tyske marine og det tyske flyvåpen. — Av tiltaltes arbeid for å skaffe Tyskland frivillige norske soldater kan nevnes hans brev til den tyske rikminister dr. Lammers av 6. september 1940, hvori han ber om at det må bli gitt nordmenn adgang til frivillig krigstjeneste i den tyske hær, hans opprop av 9. januar 1941 og 9. mars 1943, hans tilsagn om jordeiendommer til frivillige i januar 1941, hans bestemmelse av oktober 1941 om at rikshirden skulle avgi 350 mann til legionen, hans tale til de norske frivillige i Tyskland i juni 1942, referert i norske aviser, og hans tale av 29. mars 1943 i Oslo.

Lagmannen: Her er et tillegg (under II f), sålydende:

«Tiltalte arbeidet for å få de tyske myndigheter til å gjennomføre mobilisering av nordmenn til støtte for tyskerne i deres kamp — f. eks. ved memorandum av 10/2 1942, hans skriv til Hitler av 9/6 1942 og memorandum av samme dag, kfr. Neumanns skriv til ham av 18/12 1943.»

III. Straffelovens § 86 som setter straff for den som rettsstridig bærer våpen mot Norge

Stiftelsen norsk Bakkefjellhistoriepostentlighet i tilfelle av tysk seier. Vi har gjennom dette stoff fått klarlagt hans uttalelser til tyskerne om norske personer og norske forhold, og man kan ikke være i tvil om lenger hva han har tilsiktet med disse opplysninger til våre fiender. Vi har fått klarlagt et meget viktig punkt, nemlig i hvilken utstrekning han har søkt å holde tyskerne tilbake når det gjaldt deres forskjellige overgrep her i landet, og i hvilken utstrekning det er han som har drevet på og fått dem til å ta disse skritt. Disse opplysninger som vi har fått under saken, bidrar kort sagt til å klargjøre hva tiltalte har visst eller ikke visst, hva han har villet eller ikke villet, hva han har kunnet eller ikke kunnet, hva han har gjort eller ikke gjort, og sammen med hva vi visste fra før, gir disse nye opplysninger et klart og tilstrekkelig fyldig bilde av det mest omfattende og det mest ondartede landsforræderi som vårt land noensinne har sett.

Jeg skal i noen utstrekning gjennomgå og samle det faktiske stoff om de forskjellige grupper av problemer som retten står overfor her. I forbindelse med denne faktiske fremstilling vil jeg da ta de rettslige spørsmål på de steder hvor hvert av dem hører mest naturlig hjemme. Allerede under den første del av min fremstilling kan jeg naturligvis ikke unngå å komme inn på spørsmålet om tiltaltes motiver. Men dette spørsmål skal jeg til slutt, i den utstrekning jeg mener det har interesse, behandle i et eget avsnitt.

Hva tiltaltes forhold før 9. april 1940 angår, mener jeg det er på det rene at han satte seg i kontakt med fremstående tyske kretser, først og fremst med riksminister Alfred Rosenberg, og der tok opp spørsmålet om Norges nøytralitet i tilfelle av en konflikt mellom stormaktene. Han fremholdt alt den gang at under en slik konflikt kunne man ikke regne med at de små nasjoner, og derfor ikke Norge, kunne holde seg nøytrale, slik som de hadde gjort under den tidligere verdenskrig. Og han fremholdt videre at det ville være av den største betydning for et land, en stormakt som kom ut i en verdenskrig, å være i besittelse av Norge. Han gjorde oppmerksom på at i Norge var den engelske stemning, de engelske sympatier meget sterkt utbredt, og han kom på dette område etter hvert så langt at han uttalte at det forelå en stilltiende eller uttrykkelig uttalt forståelse mellom England og Norge, som gikk ut på at Norge skulle godta uten annen motstand iallfall enn den som var rent formell, en okkupasjon fra engelsk hold. Allerede dette tidspunkt, hvor det begynte, så vidt man kan se iallfall senest i juni 1939, er av ganske stor interesse. Den ærede rett vil ha hørt at Quisling stadig til sitt forsvar fremholder at han mente Tyskland var så avgjort sterkt at vi måtte basere vår opptreden på at Tyskland ville seire i

en kommende storkrig, og at det gjaldt for oss å innrette oss slik at vi kunne ha mest mulig sympati fra det hold. Jeg vil da minne om at i juni 1939 forelå ennå ikke den tysk-russiske vennskapspakt. På det tidspunkt måtte alle regne med at kom det til en stor konflikt, ville Tyskland på den annen side helt fra første stund av ikke alene finne England og Frankrike — og snart også Amerika — men også Sovjetsamveldet med sine store ressurser.

Jeg tror ikke, som jeg senere skal komme inn på, at det er noen slags vurdering av en kolossal makt som man måtte komme i det rette forhold til, som ligger bak dette forræderi, da det begynte og da det fortsatte. Jeg tror at det som lå bak, det var en overbevisning fra tiltaltes tide om at kun ved å ride frem på den tyske nazistiske bølge kunne han nå det maktmål som etter hvert hadde kommet til å dominere ham. Tiltalte fortsatte så sin politiske agitasjon, den politiske del av sin forrædervirksomhet, i stadig stigende grad. Det er eiendommelig å legge merke til at hans uttalelser om at Norge hverken kunne eller i siste instans virkelig ville være nøytralt, sto i motsetning til de opplysninger som ble gitt fra den tyske legasjon i Oslo, og til hva det ble antatt i det tyske utenriksdepartement i Berlin. Der mente man og fremholdt endog til siste øyeblikk, og etter Altmarkaffæren, at man kunne stole på Norges vilje til å være nøytralt og til å beskytte sin nøytralitet, og vi kommer her til den forferdelige ting at ved å drive dette politiske — jeg hadde nær sagt opplysningsarbeid — overfor tyskerne, disse beskyldninger overfor Norge frem satt overfor tyskerne, er det faktisk tiltalte som har drevet Tyskland til det skritt som de tok den 9. april 1940. Ved siden av denne politiske virksomhet ga tiltalte i året før krigen, og særlig da siden desember 1939, da han var nede og hadde disse konferanser med Hitler og Raeder og Rosenberg m. fl., opplysninger og råd av rent militær natur. Dokumentene vil vise at der gikk han meget langt. Han ga på et nokså tidlig tidspunkt advarslene mot å benytte Oslofjorden. Han anbefalte tyskerne i stedet å legge vekt på å ta flyplassene. Han anbefalte dem samtidig å landsette tropper både vest og øst for Oslofjorden og rykke opp ad bestemte ruter. Dette fremgår ikke minst av dokument nr. 13 i det omslag som jeg utleverte til retten første dag under rettsforhandlingene. Det er da også på det rene — og her kan jeg først og fremst henviser til hva general Keitel har sagt i sitt vitneprov — at på møtet i Kjøbenhavn i begynnelsen av april 1940 ble tiltalte av vedkommende tyske offiser forelagt bestemte spørsmål om bestemte militære problemer, og han besvarte disse. Det er også på det rene at han har fått penger for denne sin virksomhet, penger til å støtte sin tyskvennlige propaganda i Norge, eller iallfall en propaganda og et organisasjons-

Statsadvokatens foredrag.

Lagmannen: Aktor har ordet.

Aktor:

Ærede rett! Jeg har et dokument som jeg gjerne ville ha dokumentert, men slik som forholdet er, er det kanskje like godt at jeg venter med det et par dager. Jeg kommer til såvidt å nevne det i dag i min prosedyre — det er forøvrig et såpass kjent dokument at det omhandles i den sparsomme litteratur vi har fra okkupasjonstiden, det er den midlertidige kirkeledelses skrivelse av 10. november 1942 til tiltalte, medunderskrevet av en rekke andre kirkelige organisasjoner og personer. Men det er kanskje like godt å vente med dokumentasjonen.

Lagmannen: Skal det påberopes under prosedyren, er det like godt å lese det opp nå. Det er ikke trykt i dokumentene?

Aktor: Nei, det er ikke trykt. Jeg hadde tenkt å innskrenke meg til å benytte hva det står i litteraturen, men jeg synes det er like godt å referere et par avsnitt av denne skrivelser.

Det er altså en skrivelse, datert 10. november 1942, overlevert tiltalte den 11. samme måned, og den er undertegnet av professor Hallesby, Ludvig Hope, biskopene Maroni, Hille, Fleischer, Skagestad og Krohn-Hanssen, professorene ved de to teologiske fakulteter, 19 frivillige kristelige organisasjoner og med tilslutning fra 6 andre frie kirkesamfunn og organisasjoner. Den er bekreftet ved en påtegning her fra Erling Thomle, sekretær i den midlertidige kirkeledelse. De avsnitt jeg kommer til å påberope meg er følgende:

«Til ministerpresident Quisling; Oslo.

Ministerpresidentens lov, kunngjort 27. oktober d. å., om inndragning av jødernes formue, har vakt en veldig sorg i vårt folk, og verre ble det ved forordningen om at alle jødiske menn over 15 år skulle arresteres. Når vi vender oss til ministerpresidenten, så er det ikke for å forsvare hva jødene måtte ha syndet. Har de forbrutt seg, så skal de forhøres, dømmes og straffes etter norsk lov som alle andre borgere. Men de som ikke har forbrutt seg, skal nyte godt av vårt lands rettsbeskyttelse. Jødene har i 91 år hatt lovlig rett til å bosette seg og ernære seg i vårt land, men nå fratar man dem uten varsel deres formue, og etterpå arresterer man mennene, så disse blir hindret fra å ernære sin elendomsløse hustru og barn. Dette strider ikke bare mot det kristelige bud om nestekjærlighet, men mot de enkleste rettskrav. Disse jøder er jo ikke anklaget for noen forgåelse mot landets lover, enda mindre ved rettergang overtudet derom, og dog straffes de så hårdhendt som de færreste forbrytere

straffes. De straffes for sin avstamning, ene og alene fordi de er jøder.»

Så kommer det et par avsnitt nedenfor:

«Når vi vender oss til myndighetene i denne sak, er det ut fra den dypeste samvittighetsnød. Vi ville ved å tie til den legaliserte urett mot jødene bli ansvarlige for og medskyldige i denne urett. Skal vi være tro mot Guds ord og Kirkens bekjennelse, må vi tale.»

Og i et avsnitt enda litt lenger nede kommer konklusjonen, som lyder slik:

«I kraft av dette vårt kall, formaner vi derfor den verdslige myndighet og sier i Jesu Kristi navn: Stans jødeforfølgelsene og stopp det rasehat som gjennom pressen spredtes i vårt land.»

Jeg dokumenterer dette for å bevise at tiltalte har fått en meget kraftig advarsel basert på den innsikt som han selv under saken nekter å ha om hva man sto foran og måtte regne med av lidelser.

Quisling: Får jeg lov til å spørre om dette er levert til de tyske myndigheter også?

Aktor: Det kjenner jeg ikke til.

Quisling: Det burde vi vite noe om, f. eks. om Hallesby sa til kirkeministeren at han brød seg ikke noe om hva de norske myndigheter gjorde, de hadde tyskerne på sin side og kunne gjøre hva de ville. Når de tar opp et sådant spørsmål, burde de først ta det opp overfor tyskerne.

Aktor: Om tyskerne er noe å bebreide i denne sak, vedkommer ikke de spørsmål vi står overfor her. I ethvert fall er det klart at tiltalte, endog ca. 14 dager før vi fikk loven om meldeplikt for jøder og før ekspedisjonen med «Donau» gikk nedover, har fått all oppfordring til å ta seg spesielt av dette forhold, som vakte den største forferdelse ikke alene i geistlige kretser her i Norge, men — det kan jeg forsikre etter den erfaring jeg gjorde i Sverige på den tid — over hele Skandinavia.

Ærede rett! Den bevisførsel som nå er avsluttet, har brakt frem en rekke overordentlig viktige opplysninger, som retten nå har i tillegg til det som alt forelå før saken tok sin begynnelse, og som så å si har foregått for hele det norske folks øyne. De nye opplysninger har bl. a. klarlagt at forræderiet før den 9. april 1940 var mer omfattende, mer fryktelig, mer konsekvent enn selv den mest mistenksomme på forhånd kunne tenke seg muligheten av. Dessuten har denne bevisførsel brakt frem et stort stoff angående forholdet mellom Quisling og de tyske myndigheter under okkupasjonen. Stoffet bidrar til å klarlegge tiltaltes planer av forskjellig slags både på kort og lang sikt. Ikke minst bidrar dette til å klarlegge hva han virkelig tilsiktet og hva han virkelig trodde med hensyn til Norges fremtidige så-

Etter eget sigende har tiltalte etter at han kom tilbake fra Russland levd av sin reduserte kapteinslønn og sin formue. Den var etter tiltaltes selvangivelse i 1939 kr. 1000.—, og det samme i 1940. Såfremt selvangivelsene er riktige, må han i det siste år ha levd av sin reduserte kapteinslønn, om han ikke har fått bidrag fra annet hold.

Om tiltaltes forbindelser med tyske myndigheter i tiden til 9. april 1940 kan en på grunnlag av de dokumenter som er skaffet til veie fra Tyskland i den aller siste tid — særlig riksleder Alfred Rosenbergs dagbok — og vitneavhøringer som er foretatt i Nürnberg til bruk for denne sak gjøre seg opp et noenlunde klart billed.

Etter rettens oppfatning er forløpet følgende:

I allfall så tidlig som i 1936 ble tiltalte kjent med Rosenberg, og omtrent på samme tid stiftet han bekjentskap med en nordmann, Viljam Hagelin, som i om lag 20 år hadde oppholdt seg i Tyskland og bodde i Dresden der han drev en agentvirksomhet. Hagelin meldte seg på denne tid inn i Nasjonal Samling. Han var godt kjent med forholdene i Tyskland, og ble en slags representant for tiltalte der. Hvorvidt tiltalte har hatt noen nærmere forbindelse med Rosenberg i tiden utover til 1939 er uvisst, men forsommeren 1939 oppsøkte han og Hagelin Rosenberg. Tiltalte som da var en tur i Sønderjylland, var nå kommet til den oppfatning at det trakk opp til krig mellom Tyskland og Vestmaktene, og at Norge under en slik krig ikke kunne holde seg nøytral. I sin samtale med Rosenberg fremholdt han den betydning det under en slik krig ville være for en av de kjempende parter å få støttepunkter for fly- og sjøstridskrefter i Norge. Ved denne leilighet — om ikke før — stiftet han også bekjentskap med amtsleiter Scheidt som var knyttet til Rosenberg. Scheidt introduserte tiltalte hos statssekretær Körner. Også overfor Körner fremholdt tiltalte de samme tanker som overfor Rosenberg. Det fremgår tydelig av et notat fra Scheidt av 16. juni 1939. Det må ansees for overveiende sannsynlig at tiltalte alt på dette tidspunkt har ytret ønske om økonomisk stønad for sitt parti og sin presse som den gang sto meget svakt.

Etter oppholdet i Berlin var tiltalte og Scheidt med på Nordische Gesellschafts møte i Lübeck, hvoretter de begge reiste til Norge, — Scheidt på feriereise.

I den første tid etter at Tyskland hadde begynt krigen mot Polen ble det ikke foretatt noe videre skritt med «de norske spørsmål», men tiltalte har tydeligvis holdt Rosenbergs kontor underrettet om stemninger og den politiske utvikling i Norge. Som mellommann har han brukt Hagelin som fremdeles bodde i Tyskland. Imidlertid innfant tiltalte seg i Berlin i desember 1939. Han var sammen med Hagelin og oppsøkte Rosenberg som han gjorde kjent med at stem-

ningen i Norden ble stadig mer tyskfiendtlig. Rosenberg noterer i sin dagbok den 11. desember 1939: «Han (d. v. s. tiltalte) fremsatte enda engang det konkrete forslag å forberede en tysk landgang etter anmodning av en ny regjering som skulle kjempe seg frem.» Det ble utvirket at tiltalte fikk foretrede for storadmiral Raeder, som igjen foredro saken for Hitler med den følge at tiltalte ble mottatt av Hitler den 15. og 17. desember 1939. Hitler fremholdt i førstningen at han helst så at Skandinavia og dermed Norge holdt seg nøytral under krigen, men tiltalte hevdet bestemt at Vestmaktene ville søke å sette seg i besittelse av støttepunkter på den norske kyst. Dette sa Hitler at han ville motsette seg ved å sette inn sterke krefter.

På dette tidspunkt synes tiltaltes plan å ha vært følgende: Når Stortinget trådte sammen i januar 1940 skulle det erklæres ugyldig, fordi den treårsperiode som det var valgt for var utløpt, og forlengelsen av funksjonstiden var ulovlig. Når Stortinget var ulovlig, var etter tiltaltes mening også regjeringen ulovlig. Tiltalte skulle trolig ved hjelp av tyske tropper som skulle smugles inn under ledelse av nordmenn ta makten. Han gikk da ut fra at Kongen ville gi seg, og så skulle tiltalte tilkalle sterkere troppestyrker fra Tyskland. Hans akt var å få innlemmet Norge i et Storgermansk forbund. Den tyske storadmiral Raeder ble sterkt interressert i tiltaltes planer om tysk besettelse av Norge. Etter Rosenbergs dagbok uttaler han etter sin samtale med tiltalte: «For et skjebnens vink», og det var Raeder som skaffet tiltalte foretrede hos Hitler.

Det lyktes for tiltalte ved dette besøk å overbevise tyskerne og fremfor alt Hitler om de fordeler det ville være for dem å få besatt Norge.

Den videre forberedelse av den militære side av saken ble overtatt av hærens overkommando og marinen. Amtsleiter Scheidt som var knyttet til Rosenbergs kontor ble skaffet en plass ved legasjonen i Oslo, uten at denne fikk rede på hans egentlige arbeid. Den pengehjelp som tiltalte hadde bedt om ble ydet. Det må ansees bevist at Scheidt har latt tilflytte tiltalte 200 000.— riksmark i norske penger, og det er på det rene at Hagelin som ved nyttårsskiftet flyttet til Oslo og tok inn på hotell utbetalte til tiltalte kr. 50 000.— til kr. 70 000.— som han hadde brakt med fra Tyskland. Retten er ikke i tvil om at også dette var bidrag fra de tyske myndigheter til tiltalte. Omtrent samtidig med Hagelin flyttet en annen norsk forretningsmann, Olaf Fernmann, som lenge hadde oppholdt seg i Tyskland og hadde vært «Beauftragter» der for N.S., til Oslo. Han dannet et tysk-norsk selskap for kullimport i Oslo.

Etter at Hagelin var flyttet til Norge foretok han stadige reiser til Tyskland og holdt myndighetene underrettet om utviklingen i Norge på grunnlag av opplysninger han fikk av tiltalte.

Tiltalte Norge at tysk myndig okkupa største raskels okkupa gang ti

Det i den 6. et møte overkone or en del betydn svarte ler at Sjefen ingen ble gje av hær

Den for inv Scheidt grunn forbind melding ettergi fremho det der

Om ler om nen va utvilso bergs i stilling ber 18 Rosent henden igjen n preside

Tilta utelukl for tys besatte tisk va Reyna tiltalte Tyskla krigssl oppfor rike el

Reyr ning, a sette s at Eng de ska slik at gå ang

Tiltaltes plan om å bemektige seg makten i Norge ved et kupp inneholdt for stor risiko til at tyskerne ville støtte den. Men de militære myndigheter arbeidet videre med de egentlige okkupasjonsplaner. Dette arbeid ble fremmet i største hemmelighet, da en var klar over at overraskelsesmomentet var av avgjørende vekt om okkupasjonen skulle lykkes, således ble ikke engang tiltalte holdt underrettet om planene.

Det må imidlertid ansees på det rene at tiltalte den 6. april 1940 var i København, der han hadde et møte med en oberst fra den stab som hærens overkommando hadde satt til å arbeide med planene om invasjon i Norge. Han ble her forelagt en del konkrete spørsmål av militær art og av betydning for invasjonsplanene. Disse spørsmål svarte tiltalte på. Det var på foranledning av Hitler at denne offiseren ble sendt til København. Sjefen for hærens overkommando Keitel hadde ingen konferanse med tiltalte før invasjonen, som ble gjennomført etter planer som var utarbeidet av hærens overkommando.

Den tyske legasjon i Oslo ble holdt helt utenfor invasjonsplanene. Som nevnt var amtsleiter Scheidt knyttet til legasjonen, men det er all grunn til å tro at den ikke hadde rede på hans forbindelse med tiltalte. I motsetning til tiltaltes meldinger til Berlin om den norske regjeringens ettergivenesshet overfor England og Frankrike, fremholdt legasjonen at regjeringen ville gjøre det den kunne for å verge landets nøytralitet.

Om tiltalte har fått noe sikkert tilsagn av Hitler om den stilling han skulle få når okkupasjonen var gjennomført, er noe uklart, men det har utvilsomt vært tiltaltes og også riksleder Rosenbergs forutsetning at tiltalte skulle få en ledende stilling som statsminister. I sin dagbok 20. desember 1939 da tiltalte var på avskjedsvisitt hos Rosenberg, skriver han: «Vi trykket hverandre i hendene og kommer vel først til å se hverandre igjen når aksjonen er lykkes og Norges ministerpresident heter Quisling.»

Tiltalte har gjort gjeldende at hans virksomhet utelukkende har bestått i at han har fremholdt for tyskerne faren ved at England og Frankrike besatte støttepunkter i Norge. At denne fare faktisk var til stede mener han er godt gjort ved Paul Reynauds nettopp offentliggjorte memoarer. Det tiltalte ville oppnå ved slike henvendelser til Tyskland var, sier han, å hindre at Norge ble krigsskueplass. Men det var ikke hans mening å oppfordre tyskerne til å foreta invasjon før Frankrike eller England hadde angrepet Norge.

Reynauds erindringer viser, etter rettens mening, at det i franske kretser var interesse for å sette seg i besittelse av de svenske gruver, men at England var uvillig til å gå til noe angrep mot de skandinaviske land. Selv om det forholdt seg slik at England og Frankrike hadde planer om å gå angrepsvis til verks for å få støttepunkter,

kunne det ikke berettigede eller unnskyldte tiltaltes hemmelige oppfordringer bak de norske myndigheters rygg til en fremmed makt om å foreta en militær okkupasjon av hans fedreland.

Retten anser det bevist at tiltalte, foruten å tilskynde de tyske myndigheter til å iverksette den militære okkupasjon av Norge, også aktet å bringe Norge inn i et storgermansk forbund der det ville tape en vesentlig del av sin selvstendighet.

Hans forhold rammes av straffelovens § 83 som setter straff for den som rettsstridig søker å bevirke eller medvirke til at Norge eller noen del av riket bringes under fremmed herredømme, og av straffelovens § 86 som setter straff for den som rettsstridig bærer våpen mot Norge eller som under en krig hvori Norge deltar eller med sådan krig for øye yter fienden bistand i råd eller dåd eller svekker Norges eller noen med Norge forbunden stats stridsevne.

Statsadvokaten har under hovedforhandlingen gjort gjeldende at forholdet også rammes av straffelovens § 84, som straffer den som rettsstridig bevirker eller medvirker til at Norge blir påført krig eller flendtligheter.

Forsvareren har hatt anledning til å uttale seg om subsumsjon av forholdet under § 84.

Straffelovens § 83 kan nyttes ved siden av § 84.

Retten henfører tiltaltes forhold før 9. april 1940, jfr. tiltalebeslutningens II b — under straffelovens §§ 83 og 84 og anser det unødvendig i denne forbindelse også å bringe § 86 om bistand til fienden i anvendelse.

Etter de forhandlinger tiltalte hadde hatt med tyskerne måtte han være klar over at de ville foreta en okkupasjon så snart Vestmaktens forhold overfor Norge etter tyskernes mening gjorde det nødvendig. De tyske militærmyndigheter holdt strengt hemmelig både forberedelsen og tidspunktet, da okkupasjonen skulle settes i verk, således fikk den tyske utenriksminister Ribbentrop først underretning 36 timer før okkupasjonen tok til. Retten antar derfor at tiltalte ikke under sitt besøk i København den 6. april 1940 har fått noen opplysning om tidspunktet. Men av avismeldingene om skipene i de danske belter — og særlig etter meldingen om «Rio de Janeiros» senking, har tiltalte forstått at invasjonen nå var umiddelbart forestående. Om det har foreligget noen avtale mellom Hitler eller andre tyske myndigheter og tiltalte om de tiltak han skulle gjøre under invasjonen, eller om han skulle få nærmere beskjed om det, når tyskerne hadde satt seg fast i Oslo, er uvisst.

Om tiltaltes forhold 9. april 1940 og de følgende dager anser retten følgende bevist:

Da tiltalte om kvelden 8. april skjønte at invasjonen var forestående flyttet han fra sin bolig inn på hotell Continental, der Hagelin bodde. Tiltaltes sekretær Franklin Knudsen bestilte i sitt

der å finne frem til beveggrunnen for tiltaltes handlemåte. Tiltalte, hans forsvarer og også statsadvokaten har under hovedforhandlingen viet denne side av saken stor oppmerksomhet. Tiltalte har med styrke hevdet at han den hele tid selvoppofrende har arbeidet for landets og folkets vel uten tanke på egen interesse. Forsvareren har gjort gjeldende at tiltalte etter hvert har arbeidet seg inn i den oppfatning at han var den eneste som kunne redde landet fra de vansker det var kommet i, og denne oppfatning er til slutt blitt et fullstendig dogme for ham så han har handlet kritikkkløst. Statsadvokatens syn på tiltalte er at han har handlet utelukkende av maktsyke.

Retten skal først bemerke at de oppnevnte sakkyndige har avgjort at tiltalte ikke er sinnssyk og heller ikke lider av mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner. Ved den undersøkelse som er foretatt av tiltalte under hovedforhandlingen er det godtgjort at han heller ikke lider av noen organisk hjernelidelse.

Tiltalte har i sin ungdom utvilsomt vært en meget dyktig offiser og har senere utrettet et fremragende humanitært arbeid under Frithjof Nansens ledelse i Russland og Lille-Asia og etter oppdrag fra Folkeforbundet på Balkan. Retten har inntrykk av at tiltalte var sterkt skuffet etter at han hadde forlatt sin militære løpebane og vendte tilbake til Norge i 1929. Da han så tok fatt på politiske oppgaver, synes hans overdrevne tro på egen dyktighet og den absolutte riktighet av hans meninger å ha tatt sterkt til. Hans ensidige syn og sterke selvtillit har gjort at han ikke i tilstrekkelig grad har latt motforestillinger gjøre seg gjeldende. Dette har ytterligere utviklet seg etter at han hadde oppgitt ethvert samarbeid med de bestående politiske partier og dannet sitt eget parti, som etter sin organisasjon ga ham en meget sterk maktstilling innen partiet. Han har etter hvert innbilt seg selv at han skulle redde landet på sin måte ved å få det innordnet under Stor-Tyskland, og at hans parti ved denne nyordning skulle innta en ledende stilling med ham som toppfigur. Ut fra denne idé har han innlatt seg på disse grove forræderiforbrytelser overfor fedrelandet, uten å ville forstå at Tyskland ikke hadde annen interesse av ham enn å utnytte ham til fremme av sine egne formål.

Da det første resultat av tiltaltes forræderi overfor fedrelandet forelå ved tyskernes invasjon, trengte han seg frem for å få den ledende stilling. Etter at tyskerne hadde skutt ham til side den 15. april 1940, forsto han fremdeles ikke hvilke herrer han hadde tjent, men strevde uanstelig for på ny å komme til med sin «nasjonale regjering», så han kunne få makt, iallfall tilsynelatende. Hans henvendelser til de tyske myndigheter fra 15. april 1940 og til regjeringsdannelsen 1. februar 1942 ender stadig med at nå må han få danne sin «nasjonale regjering». Memoran-

dumet av 17. september 1941 etter mordet på Viggo Hansteen ender således også med denne vanlige tirade. Av de erfaringer han gjorde da de kommissariske statsråder var i virksomhet, måtte han forstå at hans «nasjonale regjering» bare ville bli et redskap i tyskernes hender, som skulle gi de folkerettsstridige og ulovlige tiltak fienden satte igjennom et slags legalt skjær. Og han synes å ha vært et villig redskap som i mange tilfelle gikk lenger enn fienden ville gått om tiltalte ikke hadde ytet bistand. Det gjelder således kirkestriden, lærerstriden, jødeforfølgelsen og arbeidstjenesten. Etter at en hel del norske offiserer var sendt til Tyskland som krigsfanger, ville tiltalte ha fengslet og sendt ytterligere 250, men det motsatte den tyske øverstbefalende seg. Han lot seg true av tyskerne til å la sine landsmenn dømmes ved særdomstol og motsatte seg ikke at dødsdommene ble fullbyrdet.

Da tiltalte hadde vunnet frem til stillingen som ministerpresident for sin «nasjonale regjering» var han særlig opptatt av to spørsmål: Organisering av væpnede styrker i Norge og avslutning av fred med Tyskland. Han ville — som han sier — reise Norges militære suverenitet. Det gjennomførte han forsøksvis ved å verve tropper som under forskjellige organisasjonsformer ble sendt til Tyskland og kjempet på Tysklands fronter etter å ha avlagt troskapsed til Hitler. Fredsplanene gikk ut på en ordning som i beste tilfelle ville gjøre Norge til en vasallstat under Tyskland.

Tidligere har sikkert tiltalte vært en mann med et enkelt levesett. Etter at han kom til makten har dette endret seg. Han har latt seg utbetale millioner i lønn, representasjon og til utstyr av sine boliger. Han har tilegnet seg — dels personlig, dels til partiformål — svære verdier fra private foreninger eller ved konfiskasjoner hos privatfolk. Dette hensynsløse pengeforbruk i en for landet vanskelig tid synes også å ha vært et uttrykk for tiltaltes trang til å vise sin og sitt partis makt.

Tiltalte har stadig gjort gjeldende dels at han har vært tvunget av tyskerne, og dels at det er hans undergivne som har satt i verk mange av de tiltak han er gjort ansvarlig for. Dette kan ikke virke frifinnende for tiltaltes handlemåte. Det er sikkert nok at tyskerne har utnyttet tiltalte, men han har aldri satt hardt imot og valgt den vel å gi fra seg den formelle maktstilling han hadde. Grunnen til denne unnfalighet har etter tiltaltes sigende vært frykten for tysk militærdiktatur. Selv om denne frykt hadde vært berettiget, kan den under enhver omstendighet ikke unnskyldes tiltaltes gjennomførte forræderske virksomhet. Etter det styresett tiltalte hadde innført, var han den ansvarlige og den avgjørende. Om han enn ikke kunne følge alle enkeltheter i forvaltningen har han sikkert blant annet vært klar over det enorme pengeforbruk som fant sted.

Quisling og historieløshet

Av Annæus Schjødt

Ap 24.06.1991

100456

Annæus jr. 1

Jeg tror vi forholdsvis raskt kan gjøre oss ferdig med spørsmålet om Hans Fredrik Dahl har renvasket Vidkun Quisling eller kastet nytt lys over ham. Av Dahls redegjørelse i Antenne ti sist tirsdag fremgikk det nemlig med all tenkelig tydelighet at det er den samme kjente landsforræder og fantast Vidkun Quisling som avbildes i hans nye bok.

Riktignok kastes noen nye påstander inn – at Quisling var en stor politiker, at han allerede i 1930-årene foregrep dagens ledende politikere i synet på Stalins Sovjet og – kanskje det aller mest oppsiktsvekkende – at han hadde direkte innflydelse på Hitler og den tyske krigføring. Men disse nyhetene er av den mest lettvinde art og lar seg lett tilbakevise:

Quislings dimensjoner som politiker er illustrert ved hans mislykkede tid som forsvarsminister og ved at han og NS aldri var i nærheten av å få et eneste mandat på Stortinget. Han var en uvirkelig raritet, i et nazi-adoptert mønster med Hitler-hilsen og fremmedartede reminisensser fra saga-tiden – Heil og Sæl, Hird, førerprinsipp, solkors og andre tilpasninger fra urnorsk tid. Kakifarvede uniformskjorter og bandolær etter tysk mønster, marsjerung, faner og flagg – det appellerte ikke til mere enn en liten flokk av ildsjeler som til gjengjeld så kritikkøst opp til ham som fører og Gud.

At Quisling har hatt noen avgjørende innflydelse på Hitler og tysk krigføring er en likefrem grotesk påstand. Han stilte seg til disposisjon allerede i 1939 ved å oppsøke Hitler og storadmiral Räder, javel. Men tyskerne hadde et etterretningsapparat som skaffet dem opplysninger om Norges og andre lands militære og politiske forhold langt ut over det en ulønnet major som Quisling kunne tilby. Han hadde dessuten ingen militær kommando eller politisk eller embedsmessig ledende stilling, bortsett fra som fører av det lille NS-partiet som dessuten siden stortingsvalget i 1936 hadde opplevet splittelse og avskalling.

Jeg kunne fortsette denne imøtegåelse til hver av de angivelige «nyheter» om

Quisling inspiserer på Slottsplassen.

Quisling var redusert til riktig størrelse. Men jeg ser ingen grunn til å gå videre med det. Men hva jeg gjerne vil si noe om, er den historieløshet disse stadige forsøk på å renvaske Quisling er uttrykk for, og enda mere – den gradvise historieforvridding som presteres i renvaskingens fotspor. Enkelte trekk er fremtredende:

De nye gjennomgåelsene av krigatidens historie og de fleste forsøk på å revurdere tidligere konklusjoner har en tendens til å betrakte krigen og kampen mot okkupasjonsmakten som et slags politisk spill, hvor man like godt kunne komme til det ene som til det andre standpunkt. Disse analysene fremtrer løserevet fra den brutale virkelighet krigsårene egentlig var. Det var nemlig ikke spørsmål om fine nyanser innenfor et balansert samfunnsystem eller om et valg mellom likeverdige og respektable samfunnsyn. Tvert imot dreiet det seg om et skille mellom to uforenlige livssyn og politiske systemer.

Disse dimensjonene er i ferd med å forsvinne i dagens debatt. Det er kanskje ikke så rart, nesten 50 år etter krigen. Men det som da skjer, er at det stikkes under stol at det Norges krig gjaldt – ved siden av landets frihet og selvbestemmelsesrett – var kampen mot nazismen,

et av de mest brutale og umenneskelige politiske systemer verden noen gang har sett.

Grunnlaget for den dype og varige splittelse som oppsto under krigen og fortsatte etterpå, mellom NS-medlemmer og andre medspillere med tyskerne på den ene side og folk ellers på den andre, lå i at det var umulig å godta nazismen som system – hva enten den var tysk- eller norsk-støttet – ganske enkelt fordi den krenket alt det vårt demokratiske samfunn og vår grunnlov sto for, selve vårt etiske livsgrunnlag. Det lot seg ikke gjøre å godta systematisk brutalitet og terror, konsentrasjonsleirer, tortur, antisemittisme, undertrykkelse og avstraffelse på grunnlag av meninger, heller ikke å gi noen som helst støtte til utøverne av et slikt system.

Denne – helt avgjørende – størrelsesorden er forsvunnet i det meste av de siste års historiske «forskning» og debatten rundt den. Derfor er meningsutvekslingen blitt atmosfæreløs og misvisende. Det grenser etter min oppfatning til historieforfalskning å objektivisere krigsforholdene så langt at alle de avgjørende konturene blir borte. Vidkun Quisling var ikke bare en politiker som gikk seg vill i et vanskelig politisk terreng og derfor skulle ha krav på forståelse. Han var

Det er historieløst å gjøre krigen og kampen mot okkupasjonsmakten til et slags politisk spill, hvor man like gjerne kan komme til det ene som det andre standpunkt. Hr. adv. Annæus Schjødt minner om at kampen mot Quisling var en kamp mot tysk okkupasjon av Norge og en nasjonalistisk voldstat.

en person som forrådde sin konge og sitt folkevalgte styre fra dag én. Og ikke nok med det: Han var den øverste leder – fører – for en politisk bevegelse som konsekvent og med stor iver støttet det nazistiske tyske velde i Norge under hele krigen. Hvordan man enn beskriver Quislings og hans partis motiver og ønsker, så kan man ikke komme forbi at de grep den politiske makt den 9. april 1940, gjennomførte og lot seg bruke som instrumenter i de tyske forsøk på å nazifisere det norske samfunn, i jødeforfølgelser, angiveri av motstandsbevegelsen, undertrykkelse av vårt folkestyre osv.

Den debatt vi opplevet i Antenne ti sist tirsdag kveld, fortalte ikke dem som ikke opplevet krigen hva det virkelig dreiet seg om, heller ikke om den rolle Vidkun Quisling og hans partifeller spilte i de tyske forsøk på å knuse det norske samfunn og ethvert demokratisk ideal. Det må ikke glemmes at Quisling og hans flokk, med full styrke, gikk inn på tyskernes side i en kamp som ikke bare gjaldt Norges uavhengighet, men også om vi i fremtiden skulle leve i en nazistisk voldstat eller fritt få opprettholde og utvikle våre demokratiske institusjoner.

P. eller det formet: (Schjødt jr. Grundt Sparv, Moland o.a.) Ut på en b...
 Loh i en... for det...
 den...
 i...
 i...
 i...

Junior-Schjødt vanskytter Senior-Schjødts minne!

Riktig er: Det er ingen nyhet at VL pr et av
marshel Hitler i desember møtet. Det nye er at alle
 6.5.27. NA. som tidligere har skrevet i dette, uttrykket det optimalt

i...
 i...

INNLEGG OG UTFALL

Quislings nye klær

Direktør på Hjemmefrontmuseet, Arnfinn Moland, skriver at journalistene blir forført av Hans Fredrik Dahl, men at Dahl uten tvil kan supplere vår kjennskap til Quisling.

Hans Fredrik Dahl har solide kunnskaper om mangt, ikkje minst om media.

Og media i vår postmoderne tid lar seg gjerne fanga inn av slippet til ein middels TV-kjendis. Eller for den saks skuld ein sultkatastrofe i Sudan dersom ikkje noe anna dukkar opp. Dahl har i fleire år arbeidd med ein biografi om Quisling, og lanseringsdatoen nærmar seg. Ei heilside i Dagbladet her, ei Antenne Ti-sending der, det blir fort opplag av slikt. Kanskje vil boka fortæna det, det veit vi lite om i dag. Det vi veit er at Dahl har skapt storm i eit vannglas, sikkert med eit ertande smil om munnen fordi det er så forbaska lett å forføra journalistar på stadig jakt etter oppslag, vinklingar, salgbart stoff i ein stadig aukande konkurranse om kundane. Men Dahl spelar høgt, og innsatsen er historiefaget.

■ ■ I ein kort artikkel er det fåfengt å kommentera alle sider ved Dahls utspel om Quisling. Det vi veit, er at det er vanleg å få eit nært forhold til den person ein skriv biografi om. I dømet Dahl-Quisling ser det ut til at dette fenomenet har slått spesielt hardt ut. La oss gå ut frå at boka vil yta Dahl større rettferd enn det han hittil har klart sjølv. Ut frå det vi veit i dag, står vi att med eitt punkt som er nytt, nemleg dei kjeldene Dahl hevdar han har som viser at Quislings initiativ overfor Hitler var avgjerande for det tyske angrep på Norge.

■ ■ Det mest problematiske er at Dahl, med journalistane i fullt firsprang i hælane utan kritiske tilleggsspørsmål, brukar ord som «rehabilitering» (Dagbladet 8. juni) og «oppreisning» (NRK-introduksjon til Antenne Ti 18. juni) i si markedsføring. Dette vil automatisk bli koplå til den dom Quisling fekk etter krigen, uansett kva Dahl presiserer. Ein dødsdømd kan sjølvsagt vera like samansatt og full av mangfald som andre, han kan til og med vera rasande skuleflink og glad i hundar, men ein dødsdømd kan aldri rehabiliterast i små personar. Rehabilitering av avretta personar har vore eit kjent trekk i dei østeuropeiske land etter som meir eller mindre demokratiske regimer har avløyst stalinismen. Ein naturleg konsekvens av ei slik rehabilitering er ei vedgåing av at den avretta var uskuldig dømd og at det nye regime ser på handlingane hans på ein heilt annan måte. Slik er det ikkje med Quisling. Det norske samfunn – og vårt rettsapparat – vurderar hans reaksjonsmønster fra 9. april 1940 til 8. mai 1945 på nøyaktig same måte i 1991 som det gjorde for 46 år sidan. Han ville fått lovens strengaste straff den dag i dag.

■ ■ Utan krigen ville Quisling vore ei fotnote i Norges historie, ei fotnote som m.a. ville ha fortalt om ein usedvanleg evnerik person som gjekk ut av krigsskolen med absolutte toppkarakterer, men som fekk liten tilslutning som politiker. Så kom krigen, og Quisling transformerte seg med eitt – ut frå egne handlingar – til eit internasjonalt substantiv, med eit sjølvsagt krav på ein biografi. Men uansett korleis Dahl snur og vender på kjeldene, kan han ikkje etter vanlege kriterier for historieskriving forsvara bruk av dei to orda *rehabilitering* og *oppreisning*.

■ ■ Derimot kan han utan tvil supplera vår kunnskap om Quisling, i tillegg til å bidra med meir eller mindre subjektive vurderingar av hans karaktertrekk, ut frå meir eller mindre objektive kjelder. Så får vi heller, når vi har lest boka, vurdere på nytt om Quisling var ein stor politisk leder, ein glimrande organisator, ein framsynt ideolog, den mest lærde statsråd vi har hatt, ein støttemper for tysk terror etc. I mellomtida får vi notera oss at svært få av hans samtidige la merke til desse evnene. Og det er ikkje alltid samtida tar feil.

Arnfinn Moland